

Justis- og politidepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

JUSTISDEPARTEMENTET	
02 NOV 2009	
SAKSNR.:	200903639
AVD/KONT/BEH:	LOV/EO/KG
DOK.NR. 29	ARKIVKODE:

02.11.2009
Deres referanse: 200903639 EO KG/an
Vår referanse: 09-487

Høring - NOU 2009:9 Lov om offentlige undersøkelseskommissjoner

1. Innledning

Norsk Journalistlag (NJ) er organisasjonen for redaksjonelle medarbeidere og frilansere som har journalistikk som hovedyrke. Medlemmene i NJ forplikter seg til å arbeide på grunnlag av retten til fri informasjon og hensynet til faglig integritet.

Journalistlaget forsvarer aktivt ytringsfriheten, og ønsker rammebetingelser som sikrer allmennheten økt innsyn i undersøkelseskommissjoners arbeid. Vi vil i det følgende derfor konsentrere vår høringsuttalelse om forslagene som berører slike kommissjoners forhold til mediene.

Vi velger å ikke gå noe nærmere inn på utredningens kapittel 33.2 om ærekrenkelser og mortifikasjon, all den tid Granskningskommissjonslovutvalget her kun omtaler den gamle straffelovens bestemmelser på området. Som kjent erkjenner den nye straffeloven, med tilsvarende endringer i skadeserstatningsloven, at straff ikke lenger er en praktisk eller formålstjenlig sanksjon i ærekrenkelsessaker og mortifikasjonsinstituttet oppheves.

2. Generelt om offentlighetsprinsippet

Når utkastets § 1 første ledd presiserer at offentlige undersøkelseskommissjoner skal oppnevnes for å undersøke "forhold av allmennviktig betydning", og dette er definert som "saker hvor en avklaring anses viktig for fellesskapet", er det paradoksalt at lovutvalgets forslag ikke samtidig legger opp til større åpenhet for allmennheten rundt slike kommissjoners arbeid.

Vårt hovedpoeng er at den ”rettssikkerhetsgarantien” som offentlighet og innsyn innebærer, og som tydelig er implementert i grunnleggende europeisk rett, må etter vår mening gjenspeiles i ny lov om undersøkelseskommissjoner på en langt sterkere måte enn det lovutvalget foreslår, jf. Grunnloven § 100 andre ledd, første setning i.f. og offentleglova § 1.

3. Møteoffentlighet

Lovutvalgets forslag i utkastets § 5 annet ledd om at undersøkelseskommissjoners møter i utgangspunktet skal være lukkede, er begrunnet i å ”sikre arbeidsro”. Det potensielle ubehaget ved offentlighet og innsyn kan gjøres gjeldende på nær sagt ethvert samfunnsområde. Skulle en slik argumentasjon om interne møter få gjennomslag, vil det i realiteten åpne for en uthuling av hele offentlighetsprinsippet.

Forslaget tyder på at lovutvalget mener at dersom det offentlige iverksetter undersøkelser omkring en sak av allmenn interesse, er det mindre legitimt for journalister å dekke saken og selv undersøke den. I sin ytterste konsekvens innebærer dette standpunktet at det offentlige rom ikke bør inneholde diskusjoner om mulige kritikkverdige forhold før etter at det offentlige er ferdig med sin granskning. Hensynet bak ytringsfriheten tilsier etter NJs mening tvert imot at det er enda viktigere for journalistene å undersøke en sak samtidig som myndighetene gjør det. Kun på dette vis vil massemediene kunne fungere som et korrektiv til det offentlige maktapparatet.

Også ved granskninger kan det finnes systemfeil. Dersom diskusjonen utsettes til etter at det offentliges undersøkelser er ferdig, vil premissene for diskusjonen være lagt av det offentlige, og åpningen for berettiget kritikk være liten. Det vil være gått lang tid fra de aktuelle hendelsene skjedde, noe som innebærer at saken vil miste mye av sin aktualitet, samtidig som mulighetene for å etterprøve konklusjonene til den offentlige undersøkelsen blir mindre.

Norsk Journalistlag mener derfor at hovedregelen bør være som det blant annet er i Danmark, der undersøkelseskommissjoners møter er åpne, men med adgang ved behov til å lukke dørene på visse vilkår. Vi støtter derfor Norsk Presseforbund og Norsk Redaktørforenings alternative lovforslag om møteoffentlighet.

4. Dokumentoffentlighet

Lovutvalgets forslag i utkastets §§ 8 og 9 om en annen ordning når det gjelder dokumentoffentlighet enn den som følger av offentleglova, åpner opp for langt videre skjønnsutøvelse enn for noen andre forvaltningsorganer på offentlighetsprinsippets område. Og det til tross for at utvalget understreker at undersøkelseskommissjoner vil kunne mangle kunnskap på offentlighetsområdet.

De behov som undersøkelseskommissjoner utvilsomt vil måtte ha for å unnta visse dokumenter fra offentlighet, vil etter Journalistlagets oppfatning opplagt kunne dekkes ved unntaksadgangen i offentleglova. Dette fremkommer til og med uttrykkelig av lovutvalgets egen redegjørelse om gjeldende rett i kapittel 10.3.

Etter vår oppfatning viser ikke lovutvalget til noen "særlige tungtveiende hensyn" som gjør det forsvarlig med ytterligere begrensninger i dokumentoffentligheten enn den som følger av offentleglova. Slike klare definerte grenser har lovgiverne etter Grunnloven § 100 tredje ledd, andre setning plikt til å kunne vise til for å innføre slike begrensninger. Det må for undersøkelseskommissjoner dermed kunne stilles de samme krav til nødvendighet og presisjon omkring adgangen til å unnta dokumenter fra offentlighet, som alle andre forvaltningsorganer. Særlig viktig blir dette når slike kommisjoners arbeid dreier seg om saker av allmenn betydning.

Dagens rettstilstand på området må etter Norsk Journalistlags oppfatning derfor stå uendret, og offentleglova bør fortsatt gjelde for undersøkelseskommissjoner. I forlengelsen av dette støtter vi lovutvalgets forslag i utkastets § 14 om kommisjoners journalføringsplikt i tråd med arkivlovgivningen.

5. Klageinstans

Alle som kjenner klageordningen etter tradisjonell offentlighetslovgivning, forstår at lovutvalgets forslag i utkastets § 8 fjerde ledd om at avslag på innsyn kan påklages til Kongen i statsråd, i realiteten vil være en illusorisk bestemmelse. Det har vi en rekke eksempler på, og som en konsekvens av dette har det kommet inn en presisering i offentleglova § 32 første ledd i.f. om departementenes plikt til å minne om Sivilombudsmannens rolle i denne delen av klageprosessen.

Skal klagebehandlingen i tilknytning til avslag fra undersøkelseskommissjoner ha noen reell verdi, mener derfor NJ det må være ansvarlig fagmyndighet etter utkastets § 1 tredje ledd som må være rette klageinstans på dette området. Det er også denne fagmyndighet som har oppfølgingsplikten etter at undersøkelseskommissjonens arbeid er avsluttet, og av den grunn er det også naturlig at denne forvaltningsmyndigheten er klageinstans.

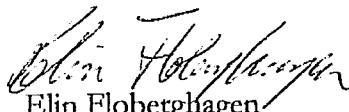
6. Informasjonsrådgivere

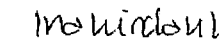
Lovutvalget fremmer idéen om at undersøkelseskommisjoner kan engasjere egne medieansvarlige til å håndtere henvendelser fra journalister. En slik sterk sentralisering av kilder svekker etter NJs oppfatning journalistenes mulighet til å utføre sitt samfunnsoppdrag. Lovutvalgets forslag vil innebære at pressefolk ikke vil få direkte kontakt med primærkildene, og informasjonsrådgiveren kan ofte ikke svare på de enkelte spørsmålene.

En av hjørnesteinene i en fri og uavhengig journalistikk er prinsippet om fritt kildevalg og en kritisk holdning til kildene. Massemediene har derfor rett og plikt til selv å vurdere hvilke kilder som skal benyttes. Valget av kilder, og evnen til å vurdere deres kvalitet, vil også være avgjørende for pressens troverdighet.

Norsk Journalistlag vil derfor sterkt advare mot at undersøkelseskommisjoner engasjerer medieansvarlige til å håndtere forholdet til journalistene. Det bør både være en selvfølgelig rett og plikt for lederen og de andre medlemmene i kommisjonen å være i direkte kontakt med mediene. Kun på denne måten vil fellesskapet få den avklaringen i saken som de etter vår mening har krav på.

Med vennlig hilsen
for Norsk Journalistlag

Elin Floberghagen
leder

Ina Lindahl
advokat